

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ**

**СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ
АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО
СУСПІЛЬСТВА**

**МАТЕРІАЛИ VII ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
СТУДЕНТІВ, АСПІРАНТІВ, ВИКЛАДАЧІВ ТА СПІВРОБІТНИКІВ**

(Суми, 18-19 квітня 2019 року)

**Суми
2019**

3. Черкаська Г. Юрій Липа – один з найкращих синів України [Електронний ресурс] / Ганна Черкаська. – 2014. – Режим доступу до ресурсу : <https://uamodna.com/articles/yuriy-lypa-odyn-z-naykraschyh-syniv-ukrayiny/>.

Людмила Кулішенко,

к. філол. н., доцент кафедри мовної підготовки
іноземних громадян Сумського державного університету

Алла Гречка,

студентка Сумського державного університету

ХУДОЖНІ ЗАСОБИ У ТВОРЧОСТІ М. М. ТКАЧА

Актуальність дослідження цієї теми полягає у важливості збагачення мови різноманітними художніми засобами для мелодійності мови, посилення емоційного враження на слухача. Аналіз творів українського поета Михайла Миколайовича Ткача дозволить у повній мірі зрозуміти використання тих чи інших засобів виразності.

Михайло Миколайович Ткач очолює когорту найкращих українських поетів-піснярів ХХ – ХХІ століття. У його доробку, крім пісень, є й інші жанрові роботи. Автор виділяється вмінням уловити новизну буденності, філософським осмисленням вічних цінностей, створенням неповторних образів з тонких зорових і серцево-відчуттєвих асоціацій, оригінальністю письма.

Творчість поета досліджували: В. Мельников, Д. Павличко, В. Дячкова, С. Телешман та інші.

Недослідженим залишається питання функцій засобів виразності у творах М. М. Ткача та можливості їх використання сучасним мовцем.

Мета роботи – проаналізувати художні засоби у творах М. М. Ткача та визначити їх мовленнєві функції у світлі змістового розбору і з позицій сьогодення.

Досягнення мети передбачає виконання низки **завдань**:

- проаналізувати поетичну творчість М. Ткача та з'ясувати своєрідність пісень митця через призму засобів виразності;
- дослідити розмаїття художніх засобів лірики поета, дати кількісний аналіз.

Творчий доробок автора значний, хоча й відомим Ткач Михайло Миколайович став завдяки пісням, але не можна не згадати про ліричні вірші. Один з них – «*Тарасова мрія*». Цей патріотичний твір присвячений Т. Шевченку, у ньому автор себе розкриває як національний поет, котрий щиро вболіває за долю України-неньки. Звучання цих мотивів досягається великою кількістю тропів.

Перш за все, серед них такі *епітети*: «блаженна мріє», «теплі води», «вишневі зорі», «вдумливе чоло», «тій маленькій благодаті», «благословенному раю», «мрії голубої», «вишневим первоцвітом», «високим заповітом», «насущним хлібом» [1, с. 101].

Безперечно, вірш насичений *метафорами*: «курличеш журавлино», «зболеного кличеш в переліт», «змордованого в зморі», «лелієш хатою в полях», «визрів терен з того болю», «спокутав за гріх волю», «за крила взявши пензель і перо», «летить на отчу Україну», «поставити хатину, щоб вікнами дивилась на Дніпро», «рятується думками», «рвучи ланці полону самоти», «будує хату з мрії голубої», «і сам себе в тім слові возвелич» [1, с. 101].

Метафора «рятується думками» у контексті «отак щодня рятується думками, рвучи ланці полону самоти, а нишком плаче, що наріжний камінь йому одному, ох, не донести» [1, с. 101] означає мрії Тараса Григоровича про краще життя не тільки для себе, а й усієї України. Людина ХХІ століття може «рятуватися думками» не лише коли говориться про фантазії та поривання. На думку автора, доля Батьківщини повинна турбувати кожного пересічного українця.

Півтори сотні пісень Михайла Ткача сприймаються українцями як народні. *Пісня «Марічка»* також серед них. Важливим є те, що її написав 22-річний

студент Медичного інституту, який ще не мав власних збірок і навіть не мріяв про те, щоб стати піснярем.

По-перше, у творі містяться такі постійні *епітети*: «неспокійна річка», «чарівна Марічко», «зелений бір» [2]. Читач може знайти поєднання «епітет+звертання» – «чарівна Марічко». Такі звертання сприяють мелодійності української мови, допомагають душевно зблизитися з співрозмовником. Є й інше звертання в контексті «не питайте, хлопці, чом я самотній».

По-друге, Михайло Ткач пише про неспокійну річку, яка «в'ється, наче змійка» [2]. Порівняння виконують зображальну і емоційно-оціночну роль. Безперечно, цей художній засіб популярний і в розмовному стилі.

За традицією попереднього твору в пісні наявні такі *метафори*: «тулиться до підніжжя гір», «в хаті, що сховалась», «блищить красою широчінь ріки», «з-під лоба гляне», «загубив я спокій», «сміється неспокійна річка», «до твого серця кладку прокладу» [2].

Зрештою автор уживає і словоформу «близенько» [2], що є зменшено-пестливим словом, яким користуються для художнього зменшування величини, сили, значення зображуваного предмета чи явища. Зменшено-пестливі слова дозволяють підкреслити певну думку, загострити увагу на образі, виявити його несподівані сторони — загалом, усе для того, щоб посилити емоційне враження на читача або слухача.

Крім того, у «*Марічці*» актуалізовано ще кілька традиційних семантичних наповнень концепту вода, представлених лексемами вода й річка (ріка): «вода – дзеркальна поверхня» (віддзеркалює вроду дівчини), «вода – перешкода» (між ліричним героєм і Марічкою): «а на тому боці – там живе Марічка»; «там, на тому боці, загубив я спокій» [2] і «вода – жива істота» («неспокійна річка»; річка «сміється» [2]). Тож вода постає символом, що теж може знайти застосування в діалозі чи полілозі згідно з ситуацією спілкування.

Очевидно, у порівнянні з попередніми творами пісня «*Моя Україна*» є своєрідною, бо автор використовує й нові художні засоби.

Початок знаменується *алітерацією* «на росах, на водах, на всіх переходах» [3] для більшого емоційного поглиблення.

Безперечно, великого значення набувають звертання в пісні. «Моя Україно», «родима країно», «каліно-каліно», «моя Україно – білявко хатино» [3] підсилюють любов автора до своєї Батьківщини, таким чином він персоніфікує її. Крім того, «каліно-каліно» – конструкція «звертання + рефрен+символ», яка вжита Михайлом Ткачем для підкреслення значимості названого. У віршах Михайла Ткача калина асоціюється з деревом роду, з образом рідної землі. «Моя Україно – білявко хатино» – також символ. Наша країна – це й є ті білі хати зі стріхами з глибин історії.

«З твого вікна світить сонце мені» [3] – *алегорія*. Властивість сонця переноситься на будинок, останній використовується в значенні усієї України (символ). Семантичне наповнення «хата – держава» абстрагується в національну ідею.

Крім того, є й *епітети*: «журавлиних ключах», «ясні небеса», «материнських очах» (постійний епітет), «пшеничний твій колос», «гірка моя мука» [3] .

Традиційно М.М. Ткач уживає *метафору* та *символ* «печаль журавля» в контексті «печаль журавля без гнізда в чужині» [3]. Відомо, що в християнстві образ журавля пов'язують із духовним і тілесним єднанням, відродженням, воскресінням душі. Крім того, це ще й символ вірності, такого значення надав і автор цьому образу. Тож говорячи про відданість, можна використовувати символічне значення журавля.

Наступною є пісня «*Мамина сльоза*», яка розпочинається *риторичним запитанням* «куди, куди?» [4]. *Метафори* «росою вмиласть» і «зацвіла сльозою» [4] підкреслюють стривожений настрій звучання «*Маминої сльози*». «З віком відбули», «ніколи час не жде» відображають плин часу. *Алітерація* «мені в житті бува, що може бути» [4] взагалі ніби вирвана з розмови звичайних людей. *Асонанс* «коли, коли? - тужив за мною голос» [4] підкреслює музичність твору.

Урешті-решт, у цій поезії образ матері пов'язаний з мотивами чекання й

прощання, дорослішання, повернення. Традиційними є *епітети*: «ясна година», «мамина сльоза», «серце молоде» [4], у яких йдеться про час і материнську любов.

Отже, проведене дослідження дозволяє зробити такі **висновки**:

1) твори М. Ткача мають високо поетичну «оболонку» (художні засоби). Автор використовує різноманітні тропи: символи, які визначаються психологічним сприйняттям, багатозначні метафори, численні епітети, риторичні звертання, порівняння та ін.

2) в аналізованих творах використано 65 художніх засобів, серед яких найбільше метафор та епітетів.

Аналіз пісень та віршів Михайла Ткача відкриває цінність його творів для сучасного мовця. Читання творів поета сприяє збагаченню мовлення, оскільки вони містять метафори, конструкції з декількох тропів та символи (творчість автора реконструює концепт українського світу зі споконвічно сакральними атрибутами). Усе це значною мірою зумовлює популярність пісенного доробку Михайла Миколайовича Ткача.

Список використаних джерел:

1. Ткач М. М. Небо твоїх очей : вірші, поеми / М. Ткач. – К. : Рад. письменник, 1982. – 101 с.
2. Ткач М. М. Марічка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://nashe.com.ua/song/15362>
3. Ткач М. М. Моя Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pisni.org.ua/songs/4162287.html>.
4. Ткач М. М. Мамина сльоза [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pisni.org.ua/songs/769666.html>
5. Художні засоби, що роблять літературу яскравішою [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://znoclub.com/mova-ta-literatura/551-khudozhni-zasobi-literaturi-tablitsi.html>.